

vader stierf, acht, toen ook moeder overleed en ze naar het weeshuis moest. Vader herinnert ze zich blijkbaar nauwelijks; maar haar moeder des te meer. Maria's verhaal begint met herinneringen aan moeder's zuinigheid en praktische zin, eigenschappen, die de oude Maria wel weet dat ze van haar geërfd heeft, en aan een les in mededeelzaamheid: Maria moet haar nieuwe mofje afgeven aan een bedelkind. Van de godsdienstige opvoeding bleef haar vooral bij de plaat, die moeder liet zien bij het vertellen van de Bijbelse geschiedenissen, 's zondags: daar zag je Adam en Eva onder de boom, en bovenin, in een driehoek, God's oog, waarvoor, zei moeder, geen zonde verborgen blijft.

In het Weeshuis is ze al gauw haantje-de-voorst. En telkens slingert ze heen en weer tussen overmoed en brutaliteit, en diep berouw daarna. Steeds, en vooral, als ze een meisje heeft laten vallen bij het touwtjespringen, en het kind – men kan zich Maria's verbijstering en angst voorstellen – dagenlang bewusteloos blijft, vindt ze een toevlucht bij de vader van het huis, een oud-catechi-seermeester, een orthodox man, die óók een Bijbelse prent heeft: een voorstelling van een kruisdragend lam hangt in zijn kamer, en in zijn gesprekken met haar wijst hij haar op Jezus en Zijn genade. Voor deze man heeft ze veel gevoeld; maar de moeder, die ze zonder twijfel met haar eigen moeder vergeleek, tekent ze als een dievegge, die zelfs van het voedsel van de wezen achterhiel – en het smakelijk verhaal, hoe Maria de ham voor de wezen stal uit de schoorsteen, waaronder de vader zalig zat te dutten, maakt wel duidelijk, dat ze over *deze* zonde geen moment berouw heeft gevoeld!

Achttien jaar is ze, als ze als dienstbode komt eerst bij een Rooms-Katholieke familie in Alkmaar, dan bij de Protestante burgemeester van Edam. Bij beide families verkerft ze het door haar vrijmoedige aanmerkingen op de religieuze opvattingen des huizes resp. de naar haar inzicht slappe en nalatige houding in het godsdienstige. Zo komt er al spoedig een einde aan dit verblijf bij 'blinde paapschgezinden en heidensche protestanten': een formulering, die voor wat het tweede deel betreft bepaald spits mag heten; is dit de stem van Anagrapheus? Maar Maria was er het meisje, en zeker later de oude vrouw wel naar om ze zèlf te hebben kunnen vinden! ⁶).

In Amsterdam, waar ze dan heen trekt, raakt ze, mede door een